

**POWSTAŃCY WIELKOPOLSCY
Z RADZIEJOWA
I GMINY RADZIEJÓW**

(1918-1919)

Radziejów, 2019 r.

W listopadzie 1918 roku, po 123 latach niewoli, odrodziło się niepodległe państwo polskie.

27 grudnia 1918 r. w Poznaniu i na terenie Wielkopolski nastąpił wybuch powstania, które później otrzymało nazwę powstania wielkopolskiego. Pomimo swej nazwy szybko ogarnęło ono także Pałuki i Krajnę oraz Zachodnie Kujawy.

Mieszkańcy Radziejowa, miasta leżącego na pograniczu rosyjsko-pruskim, na ten zryw nie pozostali obojętni. Dowództwo wojskowe objął w Radziejowie przybyły z Włocławka porucznik Downarowicz. Ochotnicy, członkowie Polskiej Organizacji Wojskowej, Polacy z byłych armii zaborczych Prus i Rosji, przedostawali się przez granicę, atakując posterunki niemieckiej straży granicznej (Grenzschutz) i przyłączali się do oddziałów powstańczych. Wzięli udział m.in. w wyzwaniu Chełmc, Kruszwicy, Inowrocławia oraz Złotnik Kujawskich.

Patriotyczną postawę wykazali także członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) z Radziejowa. Strażacy jeszcze przed wybuchem wojny, przygotowywali się do walki zbrojnej. Wielu członków OSP wstąpiło do utworzonej w 1916 roku Polskiej Organizacji Wojskowej (POW). Wzięli oni aktywny udział w ochronie ludności przed atakami bojówek niemieckich i ratowaniu dobytku mieszkańców. Pozbawiali Niemców broni zarówno w Radziejowie jak i pobliskich miejscowościach. Umundurowana straż, w strażackich hełmach, utożsamiana z wojskiem polskim, wzięła udział w grudniu 1918 r. i styczniu 1919 r. w powstaniu wielkopolskim. Rozbrajała Niemców w Chełmcach, Kruszwicy i okolicach Inowrocławia. Niektórzy ze strażaków oraz inni powstańcy za swoją postawę w walce, dopiero od 1957 r., otrzymali Wielkopolskie Krzyże Powstańcze (WKP).

Na podstawie Listy odznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym i Listy powstańców wielkopolskich, sporządzonych przez Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, relacji ustnych i dokumentów znajdujących się w posiadaniu rodzin, udało się ustalić nazwiska 9 strażaków-powstańców z OSP Radziejów oraz 17 mieszkańców Radziejowa i gminy, biorących udział w powstaniu.

Spośród 26 powstańców, dziewiętnastu jest pochowanych na radziejowskiej nekropolii.

1. Ciesielski Władysław (1900-1955) ur. 6.11.1900 r.

w Radziejowie; członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego w stopniu kaprała oraz wojny polsko-bolszewickiej; naczelnik OSP w Radziejowie (1948-1952); kierownik magazynu zbożowego Spółdzielni „Rolnik”; zmarł 20.03.1955 r., pochowany w Radziejowie.

2. Fabiszak Józef (1897-1983) ur.15.03.1897 r. w Czołowie; walczył w postaniu wielkopolskim, służył w 31 pułku piechoty Wojska Polskiego w Łodzi i Włocławku; zmarł 12.04.1983 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

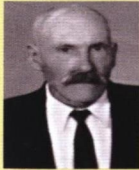
3. Gralik Kazimierz (1888-?) ur. 20.02.1888 r. w Radziejowie; walczył jako szeregowiec w powstaniu wielkopolskim.

4. Iglewski Antoni (1899-1979) ur. 1.01. 1899 r. w Radziejowie, członek i dowódca POW, powstaniec wielkopolski; uczestnik wojny polsko-bolszewickiej 1920r.; żołnierz ZWZ i AK; uczestnik ruchu oporu; cichociemny; zmarł 27.01.1979 r., pochowany w Radziejowie; wśród licznych odznaczeń - WKP (1968).

5. Jalożyński Stanisław (1894-1970) ur. 29.04 1894 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów; w czasie powstania wielkopolskiego pełnił rolę przewodnika ; po 1945 r. prowadził warsztat kowalско-ślusarski; zmarł 21.02.1970 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

6. Kaczmarek Michał (1888-1972) ur. 14.09.1888 r.

w Broniewie; członek OSP Radziejów; w powstaniu wielkopolskim wyzwalał powiat inowrocławski.; po II wojnie światowej osiadł w Biskupicach; zmarł 11.12.1972 r., pochowany na cmentarzu w Radziejowie; WKP (1966).

7. Kaliski Józef (1901-1980) ur. 13.03.1901 r. w Słońsku; mieszkaniec Starego Radziejowa; powstaniec wielkopolski, do1922 r. pełnił służbę w Wojsku Polskim w 5, a następnie 59 pułku piechoty; czeladnik kowalski; po wojnie mleczarz w Starym Radziejowie; zmarł 18.10.1980 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

8. Kaliski Władysław (1898-1940) ur. 18.06. 1898 r.

w Słońsku; mieszkaniec Starego Radziejowa; uczestnik powstania wielkopolskiego i wojny polsko-bolszewickiej; żołnierz Wojska Polskiego i Korpusu Ochrony Pogranicza w Skale Podolskiej; brał udział w wojnie obronnej 1939 r., jeńiec Ostaszkowa, zamordowany w Twerze w 1940 r., pochowany w lesie niedaleko Miednoje.

9. Klekotko Józef (1899-?) ur. 7.07.1899 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego.

10. Klekotko Zygmunt Piotr (1902-?) ur. 29.04.1902 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego.

11. Królikowski Włodzimierz (1898-1985) ur. 11.08.1898 r. w Radziejowie; żołnierz Wojska Polskiego w stopniu podoficera w 31 pułku Strzelców Kaniowskich; walczył w powstaniu wielkopolskim; zmarł w 1985 r., pochowany na Powązkach w Warszawie; WKP (1972)

12. Kubiak Władysław (1893-1977) ur. 29.10.1893 r.

w Broniewie; od 1916 r. członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego; po 1945 r. zajmował się handlem; zmarł 14.12.1977 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

13. Kweciński Jan (1899-1985) ur. 4.01.1899 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego; obrońca Warszawy 1920 r. i 1939 r., uczestnik ruchu oporu, więzień obozów hitlerowskich; z zawodu krawiec; zmarł w 1985 r. pochowany w Radziejowie; WKP (1968).

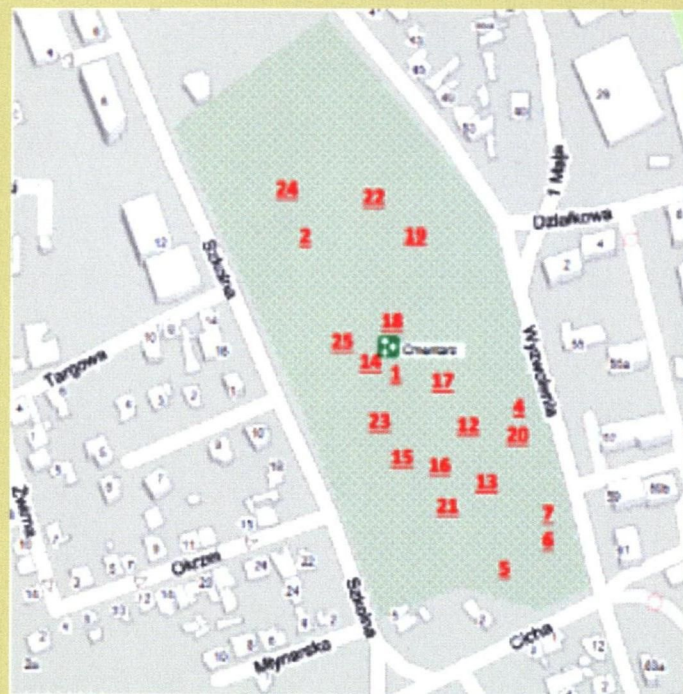
14. Lewandowski Władysław (1897-1980) ur. 20.09.1897 r. w Radziejowie; uczestnik powstania wielkopolskiego, a następnie żołnierz 9 pułku piechoty w Zamościu, zmarł w 1980 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

15. Lipski Michał (1898-1966) ur. 1898 r. w Radziejowie

walczył w powstaniu wielkopolskim w stopniu szeregowca; był dróżnikiem na kolei; zmarł w 1966 r., pochowany w Radziejowie.

Mapa nekropolii radziejowskiej

Źródło mapy: TARGEO

1. Ciesielski Władysław,
2. Fabiszak Józef,
4. Iglewski Antoni,
5. Jałozzyński Stanisław,
6. Kaczmarek Michał,
7. Kaliski Józef,
12. Kubiak Władysław,
13. Kwociński Jan,
14. Lewandowski Władysław,
15. Lipski Michał,

16. Machtyl Jan,
17. Markiewicz Franciszek Bolesław,
18. Markiewicz Jan,
19. Porada Stanisław,
20. Prusinowski Jan,
21. Ratajek Andrzej,
22. Staszak Antoni,
23. Stramowski Jan,
24. Stramowski Kazimierz,
25. Wiśniewski Marian

16. Machtyl Jan (1900-1978) ur. 27.08.1900 r. w Bieganowie; mieszkaniec Radziejowa; od 1918 r. ochotnik Wojska Polskiego, walczył w powstaniu wielkopolskim; po wojnie pracownik banku i ławnik sądu rejonowego; zmarł 7.08.1978 r, pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

17. Markiewicz Franciszek Bolesław (1898-1978) ur. 29.01.1898 r. w Radziejowie; powstaniec wielkopolski; do 1922 r. w 4 pułku artylerii ciężkiej w Przemyślu; mistrz krawiecki, po wojnie prowadził z żoną kiosk Ruch i sklep galanterijno-konfekcyjny; zmarł 4.03.1978 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

18. Markiewicz Jan (1890-1986) ur. 18.10.1890 r. w Radziejowie; członek OSP Radziejów; uczestnik powstania wielkopolskiego, po zakończeniu walk służył w Wojsku Polskim do 1921 r.; młynarz - właściciel wiatraka; zmarł 12.04.1986 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1968).

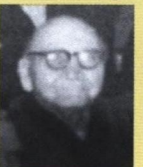

19. Porada Stanisław (1899-1975) ur. 22.12.1899 r. w Mierosławicach; powstaniec wielkopolski; po wojnie kierownik radziejowskiego oddziału Handlowej Spółdzielni Inwalidów w Radziejowie; zmarł 1.06.1975 r, pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

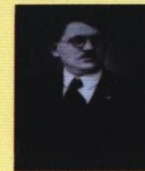
20. Prusinowski Jan (1870-1952) mieszkaniec Radziejowa; na przełomie 1918/1919 roku jako ochotnik wziął udział w powstaniu wielkopolskim; pochowany w Radziejowie.

21. Ratajek Andrzej (1897-1974) ur. 24.11.1897 r. w Latkowie; członek OSP Radziejów, POW; walczył w powstaniu wielkopolskim, a następnie służył w 31 pułku piechoty w Łodzi; prowadził kuźnię w Radziejowie; zmarł w 1974r., pochowany w Radziejowie; WKP (1966).

22. Staszak Antoni (1889-1943) ur. 5.06.1889 r. w Starym Radziejowie; ochotnik walczący w powstaniu wielkopolskim.; prezes Koła Powstańców Wielkopolskich w Radziejowie, pracownik umysłowy; zginął 10.07.1943 r. w obozie jenieckim w Moguncji - Niemcy; na cmentarzu w Radziejowie została umieszczona pamiątkowa płyta na rodzinnym grobie.

23. Stramowski Jan (1897-1985) ur. 3.07.1897 r. w Radziejowie; od 1916 r. członek OSP i POW; brał udział w powstaniu wielkopolskim w grudniu 1918 r. i styczniu 1919 r. i został ranny w głowę oraz prawą nogę; w latach 1919-1924 służył w stopniu sierżanta w 59 pułku piechoty w Inowrocławiu, 64 pułku piechoty w Grudziądzu i Kompanii Eskortowej w Tczewie; z zawodu krawiec; zmarł 29.01.1985 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1965).

24. Stramowski Kazimierz (1901-1991)

ur. 6.01.1901 r. w Radziejowie; członek OSP; uczestnik powstania wielkopolskiego; brał udział w wojnie obronnej Polski 1939; prowadził zakład szewski na Rynku; zmarł 13.04.1991 r., pochowany w Radziejowie; WKP (1968).

25. Wiśniewski Marian (1893-1956) ur. 2.08.1893 r. w Radziejowie; walczył w powstaniu wielkopolskim jako szeregowiec; zmarł 14.02.1956 r., pochowany w Radziejowie.

26. Złotnicki Szczepan (1895-1974) ur. 24.12.1895 r. w Radziejowie; członek OSP i POW; brał udział w powstaniu wielkopolskim; pełnił służbę w stopniu sierżanta w Wojsku Polskim w 3 pułku piechoty w Ostrowie- Komorowie do 1922 r.; prowadził działalność gospodarczą; zmarł 23.08.1974 r., pochowany w Toruniu; WKP (1966).

Opracowano na podstawie:

1. <http://powstancy-wielkopolscy.pl>, Wielkopolskie Towarzystwo Genealogiczne „Gniazdo”, Lista oznaczonych Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym.; Lista powstańców wielkopolskich.
2. Prusinowski J., Udział w Powstaniu Wielkopolskim 1918/19 mieszkańców miasta i okolicy Radziejowa, Wielkopolska Biblioteka Cyfrowa.
3. Zasada J.Z., Bogate, dziedzictwo. 100 lat Ochotniczej Straży Pożarnej w Radziejowie (1902-2002), Radziejów 2002.
4. Zbiory i relacje rodzin powstańców oraz mieszkańców Radziejowa.
5. Zbiory własne.

Wydawca: Towarzystwo Miłośników Kujaw w Radziejowie ze środków Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Radziejowie.

Opracowanie tekstowe i graficzne: Ciesielska-Matecka Liliana, Eznarska Maria, Paczkowska Halina, Szmagański Karol.